The Ebbw Rivers Afonydd Ebwy

The Ebbw River is formed by 2 minor rivers, the river Ebbw Fach and Ebbw Fawr. The Ebbw Fawr River gives the town of Ebbw Vale its name and its source is high above the town on Mynydd Llangynidr.

The source of the Ebbw Fach is the Lower Boat Pond, Beaufort on Mynydd Llangattwg. The two rivers join at Aberbeeg before flowing south to join the River Sirhowy at Crosskeys. The Ebbw Fach Trail follows the Ebbw Fach River for all of its length with a few short detours to take in other ponds and sites.

Ffurfiwyd yr Afon Ebwy gan 2 afon lai, yr Ebwy Fach a'r Ebwy Fawr. Yr Ebwy Fawr sy'n rhoi ei henw i dref Glynebwy. Mae'n tarddu ymhell uwchben y dref ar Fynydd Llangynidr.

Tarddle'r Ebwy Fach yw Pwll Cychod Isaf, Beaufort ar Fynydd Llangatwg. Mae'r ddwy afon yn ymuno yn Aber-big cyn llifo i'r de i ymuno â'r Afon Sirhywi yn Crosskeys. Mae Llwybr yr Ebwy Fach yn dilyn yr afon Ebwy Fach ar ei hyd gydag ychydig o grwydro i gynnwys pyllau a safleoedd eraill.

Fishing Pysgota

There are 3 fishing ponds along the Ebbw Fach Trail at Parc Nant-y-Waun, Cwmcelyn Pond and Cwmtillery Lakes, each run by groups of enthusiastic volunteers.

Each site is well stocked with Carp and other coarse fish including Roach, Rudd, Tench and Bream. The fishing clubs sell annual and day tickets and for more information on these visit www.ebbwfachtrail.org.uk

Further information is available on the site notice boards or from any of the local anglers who are always keen to offer help. Any visitor is promised a great days fishing with loads of pegs available and 20+ lb catches common.

Mae pwll pysgota ar hyd Llwybr Ebwy Fach ym Mharc Nant-y-Waun, Pwll Cwmcelyn a Llynnoedd Cwmtyleri, pob un yn cael ei redeg gan grwpiau o wirfoddolwyr brwdfrydig.

Mae gan bob safle stoc dda o garp a physgod bras eraill yn cynnwys crafellod, rhuddbysgod, ysgretennod a merfogiaid. Mae'r clybiau pysgota yn gwerthu tocynnau blwyddyn a dydd. Mae mwy o wybodaeth ar gael yn www.ebbwfachtrail.org.uk

Mae gwybodaeth bellach ar gael ar hysbysfyrddau safle neu gan unrhyw un o'r pysgotwyr lleol sydd bob amser yn awyddus i gynnig help. Addewir diwrnod gwych o bysgota i unrhyw ymwelydd gyda llwythi o begiau ar gael a dal pysgod 20+ pwys yn beth cyffredin.

Parc Nant-y-Waun Parc Nant-y-Waun

Biodiversity Bioamrywiaeth

The area is rich in Biodiversity and three of these sites - Beaufort Hill Woodlands, Parc Nant-y-Waun and Cwmtillery Lakes have now been identified as local nature reserves. The mosaic habitats such as acid grassland, hay meadows, wet heath mire swamp and open water contain a huge range of plant life ranging from the Heath Spotted and Southern spotted marsh orchids to blue and white bells, scabious, primroses, lady's smock, bird's foot trefoil and teasel.

Many species of birds can be seen in the valleys such as buzzards, kestrel and sparrow hawks, barn, tawny and little owls and skylark, along with noctule and pipistrelle bats in summer. Ponds, lakes and ditches also support frogs, toads, and newts. Rabbits, hedgehogs, pygmy and common shrews, short tailed voles, wood mice and squirrels also inhabit the valley.

Mae'r ardal yn gyfoethog mewn bioamrywiaeth a dynodwyd tri o'r safleoedd - Coetir Rhiw Beaufort, Parc Nant-y-Waun a Llynnoedd Cwmtyleri yn warchodfeydd natur lleol. Mae'r cynefinoedd megis tir glas asid, dolydd, siglen cors rhostir gwlyb a dŵr agored yn cynnwys amrywiaeth enfawr o fywyd planhigion yn amrywio o degeiran brith y rhos a thegeirian brych i glychau'r gog a chlychau gwyn, clafrllys, briallu, blodyn llefrith, pysen ceirw a chribau'r pannwr.

Gellir gweld llawer o rywogaethau adar yn y cymoedd megis y bwncath, cudyll coch a'r gwalch glas, tylluan ysgubor, tylluan frith a thylluan fach ynghyd ag ystlum nociwl a pipistrelle yn yr haf. Mae pyllau, llynnoedd a ffosydd hefyd yn gartref i lyffantod, brogaod a madfallod a'r cwm hefyd yn gartref i gwningod, draenogiad, chwistlennod cyffredin a lleiaf, llygod dwr cwt byr, llygod y goedwig a wiwerod.

Parc Arrael Griffin Parc Arrael Griffin

Cwmcelyn Pond Pwll Cwmcelyn

Travelling to and from the Trail
Teithio i ac o'r Llwybr

For information on public transport go to:
I gael gwybodaeth am drafnidiaeth gyhoeddus ewch i:
www.traveline-cymru.info
0781 200 22 33

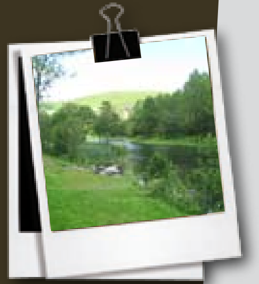

National Express
www.nationalexpress.co.uk
08717 81 81 81

National Rail Rheilffordd Cenedlaethol
www.nationalrail.co.uk
www.arrivatrainswales.co.uk
08457 484 950

Blaenau Gwent County Borough Council
Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent
www.blaenau-gwent.gov.uk
01495 711816 (Parc Bryn Bach)
01495 355937 (Tourism Officer)

Ty Ebbw Fach Heritage Centre
Canolfan Treftadaeth Tŷ Ebwy Fach
www.tyebbwfach.co.uk
01495 211732

For more information on exploring the very best of the National Cycle Network in Wales, go to Sustrans Routes2Ride website: www.routes2ride.org.uk/wales

I gael mwy o wybodaeth am ymchwilio goreuon y Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol yng Nghymru, ewch i Sustrans Routes2Ride: **www.routes2ride.org.uk/wales**

Beaufort Woodlands Coetir Beaufort

Abertillery and District Museum Abertyleri a'r Cylch Amgueddfa

Discover the history and heritage of the Abertillery area at Abertillery and District Museum. See the Bronze Age axe from the settlement at Llanerch Padarn high above Cwmtillery. Visit the authentic miner's kitchen, find out how Abertillery developed as a coal-mining town. The museum houses and holds a superb collection of local archive material including oral history, photographs, written material and objects. It ranges from prehistoric and Roman material to artefacts made and collected during the miners' strike of 1984/85 and includes objects, geological specimens, photographs, drawings, models, paintings and items of costume. The friendly, knowledgeable members who run the museum also deal with requests for information from the public and serve up a mean cup of tea in their original Italian cafe setting.

Dewch i ddarganfod hanes a threftadaeth ardal Abertyleri yn Amgueddfa Abertyleri a'r Cylch. Gwelwch fwyell o'r Oes Efydd o'r setliad yn Llannerch Padarn yn uchel uwchben Cwmtyleri, ymweld â chegin nodweddiadol glowr; canfod sut y datblygodd Abertyleri fel tref y pyllau go. Mae'r amgueddfa yn gartref i gasgliad gwych o ddeunydd archif lleol yn cynnwys hanes llafar, ffotograffau, deunydd ysgrifenedig a gwrthrychau. Mae'n amrywio o ddeunydd cynhanesiol a Rhufeinig i arteffactau a wnaed ac a gasglwyd yn ystod streic y glowyr yn 1984/85 ac yn cynnwys gwrthrychau, eitemau daearegol, ffotograffau, lluniau, modelau, peintiadau a dillad. Mae'r aelodau gan y cyhoedd ac yn paratoi dishgled wych o de yn y caffe Eidalaidd ei naws

Open Tuesday - Thursday Ar agor Mawrth - Iau
10.00am -1.00pm and 2.00pm - 4.00pm
Friday - Saturday Gwener - Sadwrn 10.00am - 1.00pm
t/ff. 01495 211140 e. abertillerymuseum@tiscali.co.uk
www.abertilleryanddistrictmuseum.org.uk

Salem Chapel Chartist Information Centre
Canolfan Wybodaeth y siartwyr Capel Salem

Salem Chapel in Blaina is a unique collaboration between the local Baptist church, the town council and the Charter Group. Church members hold services and celebration events on Sundays and for the rest of the week it is used by the community. Although at an embryonic stage, the Chartist exhibition is well worth a visit to learn more about the Chartist movement and its connection with Nantyglo and Blaina. Annual celebrations held each November to commemorate the fateful Newport Insurrection.

Mae Capel Salem yn Blaenau yn gynllun unigryw ar y cyd rhwng y capel Bedyddwyr lleol, cyngor y dref a Grŵp y Siartwyr. Mae aelodau'r eglwys yn cynnal gwasanaethau a dathliadau ar ddyddiau Sul a chaiff yr adeilad ei ddefnyddio gan y gymuned am weddill yr wythnos. Er ar gam cychwynnol, mae'r arddangosfa Siartwyr yn werth ymweld a hi i ddysgu mwy am fudiad y Siartwyr a'i gysylltiad gyda Nant-y-glo â Blaenau. Cynhelir dathliadau blynyddol bob mis Tachwedd i goffau'r terfysg Casnewydd.

Open Monday, Tuesday and Thursday Ar agor Llun, Mawrth a Iau
11.00am - 3.00pm
t/ff. 01495 292817

Salem Chapel Capel Salem

The Blaina Heritage Action Group Museum
Amgueddfa Grwp Gweithredu Treftadaeth Blaenau

Blaina Heritage Action Group museum displays the heritage and history of Blaina and the local area. The facility includes displays including sections on the local coal and iron industries, chapels, schools, local celebrities, and a fully furnished reconstruction of a Victorian Welsh Kitchen. They also hold local census returns from 1871 through to 1901 and cemetery records that are an important resource for genealogists and local history researchers. There is also a wealth of information on local history and personal records, from Chartism to rugby - after all Blaina is the home of Grand slam hero Mike Ruddock.

Blaenau Treftadaeth Grŵp Gweithredu amgueddfa yn arddangos treftadaeth a hanes Blaenau a'r ardal leol. Mae'r cyfleuster yn cynnwys arddangosfeydd gan gynnwys adrannau ar y diwydiannau glo a haearn lleol, capeli, ysgolion, lleol enwogion, ac ail-luniad dodrefnu'n llawn o Cegin Cymru Fictoraidd. Maent hefyd yn cynnal ffurflenni cyfrifiad lleol o 1871 hyd at 1901 a chofnodion fynwent sy'n adnodd pwysig ar gyfer achyddion 1 ymchwilwyr hanes lleol. Hefyd, mae cyfoeth o wybodaeth ar hanes lleol a chofnodion personol, o Siartiaeth i rygbi - wedi'r cyfan Blaenau yw cartref y Gamp Lawn, Mike Ruddock, arwr.

Open Tuesday - Thursday Ar agor Mawth - Iau
10.00am -1.00pm / 2.00pm - 4.00pm
Friday - Saturday Gwener - Sadwrn
10.00am - 1.00pm
t/ff. 01495 292025 www.blaina.moonfruit.com

Brynmawr and District Museum
Amgueddfa Brynmawr a'r Cylch

The museum is run by the Brynmawr and District Museum Society and exhibits many items from Brynmawr's past including School photos, Church & Chapel china, uniforms and sporting and civic memorabilia. It has a varied collection of everyday artefacts but the jewel in the crown is their collection of internationally renowned Brynmawr furniture manufactured by one of the small industries set up by the Quakers in The Brynmawr Experiment. To find out more you must come and visit.

Caiff yr amgueddfa ei rhedeg gan Gymdeithas Amgueddfa Brynmawr a'r Cylch ac mae'n dangos llawer o eitemau o orffennol Brynmawr yn cynnwys lluniau ysgol, llestri eglwysi a chapeli, iwnifformau ac eitemau chwaraeon a dinesig. Mae ganddi gasgliad amrywiol o arteffactau bob dydd ond yr uchafbwynt yw eu casgliad o gelfi rhyngwladol enwog Brynmawr a wnaed gan un o'r diwydiannau bach a sefydlwyd gan y Crynwyr yn Arbrawf Brynmawr. Dewch draw i ymweld i gael gwybod mwy.

Open Thursday and Friday Ar agor Iau a Gwener
10.00am -1.00pm, 2.00pm - 4.00pm
and Saturday a Sadwrn 10.00am - 1.00pm
t/ff. 01495 313900 e. info@brynmawrmuseum.co.uk
www.brynmawrmuseum.co.uk

Geocaching Geocache

Geocaching is an outdoor sporting activity in which the participants use a Global Positioning System (GPS) receiver or mobile device and other navigational techniques to hide and seek containers, called 'geocaches' or 'caches', anywhere in the world.

A typical cache is a small waterproof container containing a logbook where the geocacher enters the date they found it and signs it with their established code name. Larger containers such as plastic storage containers (Tupperware or similar) or ammunition boxes can also contain items for trading, usually toys or trinkets of little value.

Geocaching is often described as a 'game of high-tech hide and seek', sharing many aspects with benchmarking, trigpointing, orienteering, treasure-hunting, letterboxing and waymarking.

Mae Geocache yn weithgaredd chwaraeon awyr agored lle mae'r sawl sy'n cymryd rhan yn defyddio derbynnydd System Leoli Fyd-eang (GPS) neu ddyfais symudol a thechnegau mordwyo eraill i guddio a chwilio am gynhwyswyr, a elwir yn 'geocaches' neu 'caches' unrhyw le yn y byd.

Mae cache nodweddiadol yn gynhwysydd bychan sy'n dal dŵr yn cynnwys llyfr log lle mae'r geocacher yn rhoi'r dyddiad y daethant o hyd iddo ac yn eu llofnodi gyda'u henw cod. Mae cynwysyddion mwy megis blychau storio plastig (Tupperware neu debyg) hefyd yn cynnwys eitemau ar gyfer masnachu, fel arfer teganau neu drincedi gwerth isel.

Caiff geocaching yn aml ei ddisgrifio fel gem o guddio a chwilio uwch-dechnoleg; yn rhannu llawer o agweddau gyda meincnodi, tribgwyntio cyfeiriadau, helfa drysor, blwch llythyrau a chyferbwyntiau.

www.geocaching.com
www.geocaching.com

Geocaching Geocache